

Vakoverstijgend lezen met *young adult* literatuur

1. Inleiding

“De jongeren van tegenwoordig lezen te weinig. Doe daar eens iets aan!” Geregeld verwijten docenten van maatschappij- of bètavakken de docenten Nederlands dat leerlingen een te beperkte leesvaardigheid hebben, waardoor het begrijpen van opgaven bij vakken als biologie en aardrijkskunde in het gedrang komt. Het is echter al te makkelijk om de verantwoordelijkheid voor het vergroten van de leesvaardigheid enkel bij de docenten Nederlands neer te leggen. In deze presentatie wordt een werkvorm voorgesteld waarbij docenten van diverse vakken samenwerken aan het vergroten van leesvaardigheid én leesplezier door vakoverstijgend fictiewerken te lezen die qua thematiek aansluiten bij een maatschappij- of bètavak. Aan de hand van enkele recente *young adult* romans zal deze manier van werken worden geconcretiseerd.

2. *Young adult* literatuur

Waarom werken met *young adult* literatuur (YAL)? En wat wordt verstaan onder YAL? In het literaire veld zijn diverse definities in omloop. Hier beschouw ik YAL als een categorie boeken die omwille van diverse tekstenkenmerken of gebruikersafspraken geschikt bevonden worden voor jongeren vanaf grofweg 15 jaar (Ackermans 2017). In het kort worden aan *young adult* romans vaak de volgende kenmerken toegedicht: de hoofdpersonen maken een ontwikkeling naar volwassenheid door en beschrijven hun zoektocht naar een eigen identiteit en zingeving. De thematiek is daarmee van belang voor adolescenten. Verder ligt het vertelperspectief veelal bij de adolescente protagonist en is het taalgebruik herkenbaar voor jongeren.

De kenmerken van YAL kunnen ervoor zorgen dat jongeren sneller gegrepen en/of geraakt worden door een verhaal, aangezien de inhoud en de wijze waarop het verhaal vorm krijgt, aansluit bij hun leven en bij wat zij daarbinnen als zinvol ervaren (Ackermans 2017). Tegelijkertijd biedt YAL uitdaging wat betreft literaire (stijl)midelen en opent ze nieuwe werelden (Van Lierop-Debrauwer & Bastiaansen-Harks 2005). Door die combinatie vormt YAL mogelijk niet alleen een brug tussen de jeugd-literatuur en de literatuur voor volwassenen (Stichting Lezen 2012), maar kan ze ook

betekenis geven aan de wereld waarin jongeren zich dagelijks bewegen. Die wereld is continu aan verandering onderhevig en vraagt behoorlijk wat van onze leerlingen. Niet voor niets wenst het Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap dat scholen in Nederland aandacht besteden aan burgerschap en dat docenten actuele en maatschappelijke vraagstukken bespreekbaar maken. In mijn sessie op de HSN-conferentie zal blijken dat vakoverstijgend lezen met YAL kan helpen bij het bespreken van dergelijke vraagstukken met jongeren.

Door de keuze voor YAL is de werkvorm met name geschikt voor leerlingen in de derde klas en hoger. Er is ruimte voor zowel oorspronkelijk Nederlandstalige als voor vertaalde literatuur. Aandacht voor een werk in vertaling biedt extra mogelijkheden voor werkvormen en te betrekken vakken. Bij alle romans kan een koppeling worden gemaakt met zakelijke teksten uit de actualiteit, om zo de leesvaardigheid extra te vergroten (zie punt 4: Opbrengsten).

3. Enkele titels

Enkele titels die aan bod komen, zijn *13 Reasons Why* (Jay Asher 2010); *Vogel zonder vleugels* (Kerry Drewery 2013) en *Steen, papier, schaar* (Inés Garland 2016).

Over *13 Reasons Why* was recentelijk veel ophef: de gelijknamige Netflix-serie, gebaseerd op Ashers roman, zou te schokkend zijn en jongeren aanzetten tot kopieergedrag. In de serie en roman pleegt Hannah zelfmoord. In dertien cassettebandjes laat ze haar schoolgenoten weten waarom zij daarvoor verantwoordelijk zijn. Het lezen en bespreken van de roman – mogelijk in combinatie met delen uit de serie – biedt aanknopingspunten om te discussiëren over een gevoelig onderwerp. Zijn er leerlingen die zich net zo buitengesloten voelen als Hannah? Waarom vinden sommige mensen de dood een beter alternatief dan het leven? Hoe zit het met het zelfbeschikkingsrecht? Het onderwerp van *13 Reasons Why* sluit aan bij vakken als maatschappijleer, levensbeschouwing en biologie. Wanneer ook aandacht is voor de Netflix-serie kan een nog bredere samenwerking met bijvoorbeeld ckv worden gezocht.

Vogel zonder vleugels gaat over de Noord-Koreaanse Yoora, die gelooft dat de Grote Leider het beste met haar voorheeft, maar toch steeds meer vraagtekens bij haar leef-situatie zet. Ze deelt haar gedachten met een vriend en kort daarna wordt haar familie verbannen naar strafkampen of ter dood veroordeeld. Yoora ontsnapt uit het strafkamp en vlucht naar Zuid-Korea. De roman geeft leerlingen een beeld van de mate van indoctrinatie en het zware, absurde leven in Noord-Korea, zet aan het denken over het begrip 'vrijheid' en kan goed gelezen worden samen met geschiedenis, aardrijkskunde en maatschappijleer of het leergebied 'mens en maatschappij'.

Steen, papier, schaar speelt zich grotendeels af in Argentinië rond maart 1976, het begin van de militaire dictatuur onder president Jorge Videla. Hoofdpersoon Alma merkt dat haar vrienden tot een andere sociale klasse behoren en er ‘gevaarlijke’ ideeën op nahouden. Het verhaal confronteert jongeren met de zogenaamde gedwongen verdwijningen, waartegen tot op de dag van vandaag wordt gedemonstreerd in Buenos Aires. De roman is interessant voor de vakken geschiedenis en aardrijkskunde en biedt aanknopingspunten om te spreken over groepsdruk. De drang bij adolescenten om zich te conformeren aan (gedragsregels van) leeftijdsgenoten gaat vaak ver. Welke gevolgen heeft dat?

4. Opbrengsten

Lezen brengt vele voordelen met zich mee, waaronder een groter tekstbegrip, een grotere woordenschat en een grotere algemene ontwikkeling (www.leesmonitor.nu). Leerlingen hebben voor al hun schoolvakken baat bij deze opbrengsten. De combinatie van het lezen van zowel fictie als van zakelijke teksten is extra gunstig. Wie veel verschillende tekstsoorten leest, is namelijk leesvaardiger: het lezen van een brede waaier aan teksten – van fictie tot krantenartikelen – verklaart 13% van de verschillen in leesprestaties (Gille, Lijens, Noijons & Zwitser 2010).

Daarnaast concludeert Stichting Lezen: “Het lezen van verhalen verhoogt niet alleen de leesvaardigheid en de literaire competentie, maar ook het inlevingsvermogen, het esthetisch bewustzijn en het empathisch vermogen” (2012: 8). Zeker wanneer gekozen wordt voor teksten die van betekenis zijn in het leven van jongeren en wanneer jongeren onderling en met hun docenten discussiëren over de teksten, kunnen deze vaardigheden groeien (www.leesmonitor.nu).

Een andere opbrengst van de voorgestelde werkvorm is dat leerlingen merken dat literatuur niet alleen ‘iets van de taalvakken’ is, maar dat literatuur een zinvol perspectief kan bieden op diverse maatschappelijke thema’s en een verdieping kan vormen op onderwerpen die bij andere vakken aan bod komen.

5. Besluit

De voorgestelde werkvorm biedt mogelijkheden om de leesvaardigheid van leerlingen in zowel fictielezen als in technisch lezen te vergroten, zonder leerlingen van de literatuur te vervreemden – ze lezen immers literatuur die van betekenis is of wordt binnen hun leven. De werkvorm is tevens een manier om leerlingen te laten nadenken over actuele en maatschappelijke vraagstukken en om hun blik op de wereld te vergroten. Docenten kunnen belangrijke thema’s in onze veranderende en complexe wereld uit-

diepen vanuit verschillende invalshoeken. Bovenal biedt deze werkvorm docenten Nederlands de mogelijkheid om betrokkenheid en medeverantwoordelijkheid te creëren bij collega-docenten van andere vakken. De werkvorm vraagt namelijk om samenwerking.

Referenties

- Ackermans, L. (2017). "Bruggen bouwen. Van Zwigtman tot Hermans". In: *Levende Talen Magazine*, 104 (5), p. 4-8.
- Gille, E., C. Loijens, J. Noijons & R. Zwitser (2010). *Resultaten PISA-2009. Praktische kennis en vaardigheden van 15-jarigen. Nederlandse uitkomsten van het Programme for International Student Assessment (PISA) op het gebied van leesvaardigheid, wiskunde en natuurwetenschappen in het jaar 2009*. Arnhem: Cito.
- Lierop-Debrauwer, H. van & N. Bastiaansen-Harks (2005). *Over grenzen. De adolescentenroman in het literatuuronderwijs*. Delft: Eburon.
- Stichting Lezen (2012). *Samen werken aan een sterke leescultuur. Beleidsvoornemens van Stichting Lezen voor de cultuurplanperiode 2013-2016*. Amsterdam: Stichting Lezen.